

jeni le na specifičen del takratne kulturne dejavnosti. Kljub vsemu pomeni zbornik zanimiv prikaz kulturnega ozračja tistega časa. Iz njega lahko črpamo marsikatero paralelo z našim slovenskim dogajanjem ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja.

Irena Gantar Godina

James D. Young, **Making Trouble**, Autobiographical Explorations and Socialism, Glasgow: Clydeside Press, 1987. 129 strani.

Ob prebiranju starejših pa tudi novejših letnikov Zgodovinskega časopisa ter tam objavljenih poročil in ocen se hitro izkaže, da so poročila o delih z anglosaksonskega področja redka. Pa še tista, ki so, obravnavajo predvsem jugoslovansko oziroma slovensko tematiko, da komajda poznamo novejša dela s področja njihove lastne zgodovine. Se več, škotsko zgodovinopisje poznamo bolj ali manj naključno in seveda, preveč poredko.

Zato je delo prof. Younga z univerze v Stirlingu še toliko bolj zanimivo in informativno. Knjiga, v kateri se prepletata avtobiografski in teoretični pristop k zgodovini delavskega gibanja na Škotskem od leta 1930 dalje, je zanimiva tudi zato, ker obravnava delavsko gibanje s povsem svojstvenega stališča oziroma izhodišča, to je, predvsem »od znotraj«. Že v prvem poglavju z naslovom »The Making of a Historian — Notes for an Autobiography« je avtor prikazal svoj osebni odnos do delavskih problemov in gibanja na sploh. Dejstvo, da je že s 14 leti postal delavec in da je moral 8 let čakati, da se je lahko vpisal na univerzo (Oxford), potrjuje njegovo misel, da je imel dovolj možnosti spoznati dejanske razmere, v kakršnih je živel takratni škotski delavski razred. Obenem je kot delavec sodeloval pri organizaciji delavskih društev in skušal tudi s pisnimi prispevki v različna glasila dvigati delavsko/proletarsko zavest med škotskimi delavci.

V drugem poglavju z naslovom »Visions of History : Experiences and Reflections« je orisal izkušnje mladega socialista, ko se je moral soočiti in spopadati tudi s simpatizerji Stalinove politike in vizije socializma, do katere so bili mnogi škotski socialisti pa tudi intelektualci zelo nekritični, nekateri pa so ji bili celo zelo naklonjeni. Na drugi strani se je moral spopadati z značilnim skepticizmom do socialističnih idej, pa tudi pesimizmom, ki je prevladoval med škotskimi študenti. Avtor navaja, da je imel nanj največji vpliv škotski socialist Edwin Muir, od teoretikov pa poleg Marxa in Engelsa tudi Raya Dunayevskaya. Ob vprašanju Stalina, Trockega in McCarthyjeve militantne politike v ZDA od socialistov, je bilo med škotskimi socialisti veliko diskusij, kar je tudi vplivalo na nadaljnja razhajanja v pojmovanju socializma nasploh. Močan vpliv na avtorja pričujočega dela je imela tudi skupina ameriških socialistov okrog Socialist Review v letih od 1956 do 1960, ki pa jo je 1960 zapustil, predvsem zaradi »leninistične mentalitete« večine sodelavcev.

V nadaljnjih poglavjih si je zadal Young nalogo prikazati delavski boj in probleme delavstva v različnih deželah, kakor so Škotska, Poljska, ZDA in Nikaragua. Zanimiva in po svoje tudi poučna je pripoved o avtorjevem bivanju na Poljskem, kjer je bilo soočenje s poljsko družbenopolitično realnostjo precej razočarajoče. Iz Poljske je odpotoval razočaran in prepričan v upravičenost zahtev, ki jih je postavljala takrat (1981) močna Solidarnost.

Najpomembnejše poglavje, hkrati pa za nas najbolj zanimivo, je gotovo poglavje z naslovom »Contemporary Scotland : Unknown Country«, kjer je opisal razmere in probleme škotskega vprašanja ter seveda boj delavskega razreda od konca II. svetovne vojne do danes. Velik pomen je avtor pripisal gospodarski krizi, v kateri se je Škotska znašla po letu 1970; toda hkrati z reševanjem krize naj bi, po avtorjevem mnenju, zrasle tudi možnosti škotske »kulturne renesanse« ter možnosti škotskega socializma. Socializem naj bi zmagal predvsem kot alternativa barbarstvu, zato se avtor zavzema za preboj socialistične misli v konkretni politiki v 80. in 90. letih na Škotskem. Avtor se ne zavzema ne za ekonomski ne za avtoritarni socializem, marveč za socializem, ki bi ga lahko poimenovali nekakšna »socialistična zavest«, nekakšen »previden socialističen optimizem«. Zanimive so njegove polemike in diskusije z akademskimi ali, kakor jih sam imenuje, »salonskimi socialisti«, ki jim očita skrajni pesimizem, to je mnenje, da ni mogoče spremeniti tekmovalne kapitalistične družbe v svetovno skupnost enakosti in sodelovanja. Avtor je prepričan, da so take spremembe možne, seveda postopno, kajti kapitalizem sam pojmuje predvsem le kot etapo v boju za spremembe.

Zadnje poglavje z naslovom »Socialism, Autobiography and Oral History« je predvsem avtorjeva analiza socialističnega gibanja na Škotskem ta čas. Prepričan je, da je glavni razlog neuspešnega delovanja socialistov v dejstvu, da so med večino prevladali »pesimizem, demoralizacija in dezorientacija«, ki da so tudi glavne značilnosti zahodne socialistične inteligence v letu 1987. Meni tudi, da je njihova obramba

»birokratskega kolektivizma« iracionalna, in da je prav ta oblikovala prevladujoči pesimizem; navedel je tudi najbolj zgovoren izraz »novega socialističnega pesimizma«, ki ga je izrazil Valežan Gwyn Williams v delu »When Was Wales?« s trditvijo, da se je zdelo organizirano delavsko gibanje zaprto oziroma omejeno na percepcijo »delavskega razreda«, ki je postal mit. Kar naj bi bil štrajk v smislu tradicije delavskega razreda, je bil le slaboten odgovor na ponavljajoče se pozive britanskih Trade Unionov na proteste in akcije. Tudi zahteve po novih delovnih mestih in druge demonstracije so bile blede v primerjavi s tistimi v Angliji.

Obenem pa avtor trdi, da nastaja nov delavski razred, ravno zato, ker v kapitalističnih državah obstaja t. i. »ne-narejeni« (un-made) delavski razred. Zato je pesimizem socialistične inteligence še toliko bolj izrazit, zlasti glede na to, da le-ta ne sodeluje neposredno v »pravem« delavskem gibanju, in je pravzaprav ločena od njega.

Obenem se avtor v knjigi zavzame tudi za večje upoštevanje in uporabo oralnega pristopa k zgodovini delavskega gibanja. Sklicuje se na E. P. Thomsona, avtorja del o zgodovini delavskega gibanja v 19. stoletju, ki je zapisal, da je bilo v dosedanjem zgodovinopisju preveč poudarka na teoriji »razreda« in premalo poudarka na »razrednem boju«. Zato avtor navaja številne razgovore z dolgoletnimi delavskimi aktivisti, za katere meni, da vedo o škotskem in angleškem delavskem gibanju več kakor marsikateri teoretik. Obenem trdi, da se delavstvo ne osvešča le skozi »velike, dramatične in herojske boje«, marveč predvsem v vsakodnevnem procesu »desubordinacije« v tovarnah, uradih, bolnišnicah in šolah. Gre mu za nedramatičen, neherojski boj, ki je prav tako »koristen« ali celo še boljši kakor pa životarjenje in prilagajanje kapitalistični družbi. Young je prepričan, da večina škotskih, angleških in waleških levo usmerjenih socialistov in sindikalnih aktivistov ve prav malo o tem, kaj se dogaja na ulicah, v gostilnah, na vlakih ali v domovih nezaposlenih. Delno poznajo le razmere v tovarnah. Prav tako je prepričan, da sedanji socialisti premalo vedo in so premalo občutljivi za spreminjajoča se razpoloženja delavskega razreda. Prav zato je oralen pristop k raziskovanju toliko pomembnejši, saj obenem pomeni tudi uporabo »delavskega jezika«, to je, razrednega jezika; meni, da sindikalni aktivisti preveč uporabljajo jezik »druge strani«, kar preprečuje dejansko razumevanje in sodelovanje. Avtor je prepričan, da ima delavski razred svoj jezik, svojo kulturo in svoj način življenja, s tem pa tudi svojo »držo«, ki je na nek način univerzalna, spoznavna pa le skozi socialno sliko, ki je ni mogoče spoznati drugače, kakor z oralnim pristopom. Oralna zgodovina je zato bistvena pri celovitem (podčrtal J. D. Young) prikazu značilnosti delavskega gibanja. Prava na ta način lahko zgodovinarji veliko prispevajo k večjemu optimizmu med delavstvom, saj z oralnim pristopom odkrivajo pozitivne plati razmišljanj samih delavcev. To pa je tisto, česar v knjigah ni — zato potrebujemo tako analitično kot inspirativno zgodovino delavskega gibanja.

Po branju tega dela je očitno, da knjiga ni bila pisana za teoretike socializma, marveč predvsem za delavske aktiviste. Kot pravi avtor sam, pomeni predvsem poskus postaviti problem socializma na dnevni red vsakdanjega političnega življenja. Obenem pa pomeni tudi poskus, preseči pesimizem in ortodoksnost vladajoče levice na Otoku, ki zavira boj delavskega razreda za socialne pravice in enakopravnost.

Irena Gantar Godina

Giuseppe Boffa, **Fenomen Stalin**, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1985, 242 strani.

Italijanski avtor Giuseppe Boffa — poznamo ga po številnih tehtnih člankih o Sovjetski zvezi po Oktobru, objavljenih v Naših razgledih — analizira v svojem delu skozi dvanajst poglavij Stalinov fenomen.

Boffovo delo ne predstavlja zgodovinske rekonstrukcije Stalinove dobe, pač pa prikaz teorij posameznih šol (zgodovinskih, socioloških, politoloških, filozofskih), ki se ukvarjajo s pojavom stalinizma. Izhodišče Boffovega dela je pravilna ugotovitev, da je stalinizem precej sporen izraz, eden najbolj spornih v političnem in družboslovnem besednjaku; različni avtorji namreč pripisujejo temu istemu izrazu različne vsebine. V nadaljevanju nam pisec predstavi teze in avtorja je posameznih šol; pri tem se ne omejuje samo na predstavitev tez, temveč opozarja na njihov nastanek, razvoj ter vrline in pomanjkljivosti.

Sovjetska razlaga »obdobja kulta osebnosti« v interpretaciji Hruščeva se omejuje na posebno obdobje sovjetske zgodovine, »o hudih časih za partijo in za ljudstvo, ko ni bil nihče varen pred samovoljo in nasiljem«. Med prvimi kritiki te razlage je bil Palmiro Togliatti. Govorjenje o »kultu« kot vzroku za zgodovinske procese, ki po njegovi sodbi niso bili brez degenerativnih potez, nima nikakršnega pomena. Pripi-